

2017 METŲ XXVII LIETUVOS MOKINIŲ ISTORIJOS OLIMPIADOS PROGRAMA

Lietuvos valstybė Abiejų Tautų Respublikoje

Vidaus politika. 1569 m. Liublino seimas. Abiejų Tautų Respublikos sukūrimas. Politinė tauta. LDK valstybingumas po Liublino unijos. Lietuvos didžiojo kunigaikščio institucija. ATR seimas ir paviėtų seimeliai. ATR vykdomoji valdžia. Vyriausieji suvažiavimai. Lietuvos konvokacijos. Bajorų konfederacijos. Teismų sistema. III Lietuvos Statutas. Išdas. Finansai. Kariuomenė. Tarpuvalžiai. LDK valdovų valdymo ypatumai: Steponas Batoras, Vazų ir Saksonijos (Vetinų) dinastijų valdovai, Stanislovas Augustas Poniatovskis. LDK politinė raida XVIII a. Valkininkų konfederacija. Nebylusis seimas. XVIII a. vidurio reformos. Didikų grupuočių varžymasis dėl valdžios. Radomo ir Baro konfederacijos. Pirmasis ATR padalijimas. Ketverių metų seimas. 1791 gegužės 3-ios dienos konstitucija. Targovicos konfederacija. Antrasis ir Trečiasis ATR padalijimas. LDK žlugimas.

Užsienio politika. Užsienio politikos, valstybės sienų, kariuomenės klausimai Liublino unijos akte. Livonijos karas 1558–1583 m. Livonijos ekonominė ir politinė reikšmė Lietuvai. Ūlos mūšis. Stepono Batoro kariniai žygiai. 1600–1635 m. karas su Švedija. Salaspilio mūšis. Biržų pilies reikšmė LDK sienų gynyboje. Švedmetis Šiaurės Lietuvoje. 1600–1634 m. LDK vaidmuo kovose dėl Rusijos sosto ir Smolensko karas. XVII a. vidurio karai su Rusija ir Švedija. Vilniaus okupacija. 1655 m. Kėdainių sutartis ir jos istorinė reikšmė. Žemaitijos sukilimas prieš švedus. Olyvos, Andrusavo ir Amžinosios Taikos sutartys ir jų reikšmė LDK sienų kaitai. LDK vaidmuo ATR karuose su Osmanų imperija XVII a. Chotino ir Vienos mūšiai. Lietuva Šiaurės kare 1700–1709 m. Biržų sutartis 1701 m. Septynerių metų karas (1756–1763 m.). LDK diplomatija XVIII a. ir valstybės padalijimai. 1794 m. Tado Kosciuškos sukilimas ir jo eiga Lietuvoje.

Socialinė ir ekonominė raida. LDK gyventojai. Demografinė raida. Visuomenės tautinė sudėtis ir konfesinė įvairovė. Luominė visuomenės struktūra. Bajorija. Dvasininkija. Miestiečiai. Valstiečiai. Didikų giminės: Radvilos, Chodkevičiai, Sapiegos, Pacai. Ekonominė raida. Baudžios įsigalėjimas. Agrarinė ūkio raida. Dvaras. Kaimas. LDK miestų ūkis. Amatai ir prekyba. Paulavos respublika. A. Tyzenhauzo reformos. 1769 m. valstiečių sukilimas Šiaulių ekonomijoje.

Švietimas ir kultūra. Švietimo sistema. Vilniaus universiteto įkūrimas ir jo raida. Pirmosios knygos lietuvių kalba ir raštijos plėtra. Spaustuvių ir spaudos raida. Bibliotekų reikšmės išaugimas. Apšvietos epocha. Edukacinės komisijos įsteigimas ir jos veikla. Švietimo sistemos ir ugdymo turinio kaita. Vilniaus universiteto mokslininkų pasiekimai. Gotikinio, renesansinio, barokinio ir klasicizmo architektūros stilių kaita. Teatras ir muzika valdovo ir didikų dvaruose. Didikų ir bajorų kasdienybė bei rezidencijos. Bajorų luomo lenkėjimas. Valstiečių butis ir kultūra.

Asmenybės (valdovai, etmonai ir karo vadai, kultūros veikėjai). Žygimantas Augustas (1548–1572), Henrikas Valua (1573–1574), Steponas Batoras (1576–1586), Zigmantas Vaza (1587–1632), Vladislovas Vaza (1632–1648), Jonas Kazimieras Vaza (1648–1668), Mykolas Kaributas Višnioveckis (1669–1673), Jonas III Sobieskis (1674–1696), Augustas II (1697–1733), Stanislovas Leščinskis (1704–1709 ir 1733–1736), Augustas III (1733–1763), Stanislovas Augustas Poniatovskis (1764–1795).

Mikalojus Radvila Rudasis (1515–1584), Mikalojus Radvila Juodasis (1515–1565), Kristupas Radvila Perkūnas (1547–1603), Jonas Karolis Chodkevičius (1561–1621), Kristupas II Radvila (1585–1640), Leonas Sapiega (1557–1633), Jonušas Radvila (1612–1655), Mykolas Kazimieras Pacas (1624–1682), Jokūbas Jasinskis (1761–1794), Tadas Kosciūška (1746–1817).

Mikalojus Daukša (1527/1538–1613), Motiejus Strijkovskis (apie 1547–1593), Martynas Smigleckis (1564–1618), Tomas Makovskis (apie 1575–1630), Andrius Rudamina (1596–1631), Žygimantas Liauksminas (1596/1597–1670), Motiejus Kazimieras Sarbievijus (1595–1640), Adomas Freitagas (1608–1650), Konstantinas Sirvydas (1579–1631), Kazimieras Semenavičius (apie 1600–apie 1651), Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis (1549–1616), Albertas Kojalavičius-Vijūkas (1609–1677), Jonas Kristupas Glaubicas (apie 1700–1767), Joachimas Liutauras Chreptavičius (1729–1812), Tomas Žebrauskas (1714–1758), Martynas Počobutas (1728–1810), Motiejus Dogelis (1715–1760), Žanas Emanuelis Žiliberas (1741–1814), Johanas Georgas Forsteris (1754–1794), Jeronimas Stroinovskis (1752–1815), Janas Sniadeckis (1756–1830), Martynas Knakfusas (1742–1821), Laurynas Stuoka-Gucevičius (1753–1798), Pranciškus Smuglevičius (1745–1807). Povilas Ksaveras Bžostovskis (1739–1827), Vilniaus Gaonas Elijahu (1720–1797), Frydrichas Getkantas (1602/1604–1666), Juozas Narūnavičius (1610/15–1678), Antanas Tyzenhauzas (1733–1785), Ignotas Jokūbas Masalskis (1726–1794), Simonas Kosakovskis (1741–1794), Mykolas Kleopas Oginskis (1765–1833), Kazimieras Liščinskis (1634–1689).

Iškilių istorinių asmenybių ir reikšmingiausių įvykių vertinimas ir jų įamžinimas historiografijoje, publicistikoje, grožinėje ir mokslo populiarinimo bei memuarinėje literatūroje, dramoje, dailėje, filatelijoje, numizmatikoje, faleristikoje bei kitose masinės kultūros formose. Žymiausi paminklai, jų autoriai ir lokalizacija.

Pagrindinė literatūra:

1. Batūra R., Karvelis D. *Kovų istorijos. Nuo seniausių laikų iki XX amžiaus*. I knyga. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2009, p. 130–200.
2. Bumblauskas A. *Senosios Lietuvos istorija, 1009–1795*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2005, p. 277–441.
3. Jurginis J., Lukšaitė I. *Lietuvos kultūros istorijos bruožai (feodalizmo epocha, iki aštuoniolikto amžiaus)*. Vilnius: Mokslas, 1981.
4. Kiaupa Z. *Lietuvos istorija. Trumpasis XVIII amžius (1733–1795 m.)*. VII tomas. Vilnius: Petro ofsetas, 2012.
5. Kiaupa Z. *Lietuvos valstybės istorija*. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2004, p. 100–143.
6. Kiaupa Z., Kiaupienė J., Kuncevičius A. *Lietuvos istorija iki 1795 metų*. Vilnius: A. Varno person. įm., 2000.
7. Kiaupienė J., Lukšaitė I. *Lietuvos istorija. Veržli naujųjų laikų pradžia. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1529–1588 metais*. V tomas. Vilnius: Petro ofsetas, 2013.
8. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra. Tyrinėjimai ir vaizdai*. Sud. V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila. Vilnius: Aidai, 2001.
9. Sliesoriūnas G. *Lietuvos istorija. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVI a. pabaigoje–XVIII a. pradžioje (1588–1733 metais)*. VI tomas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2015.

Programą rengė: Saulius Jurkevičius, Vilniaus licėjaus direktorius, mokytojas ekspertas; Žaneta Vaškevičienė, Lietuvos istorijos mokytojų asociacijos tarybos pirmininkė, Vilniaus Žemynos gimnazijos mokytoja ekspertė, prof. dr. Sandra Grigaravičiūtė, Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto prodekanė, doc. dr. Deimantas Karvelis, Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto prodekanas, Vilniaus Simono Daukanto gimnazijos mokytojas ekspertas.